

De octavo

in illo puncto ad petitionem angelorum et sanctorum quibus seruierat promissa est anima ad corpus redire. Et resurrexerat illud ab huiusmodi. Et missus est illi obulus super cum magna velocitate: quem ut mox recepit conuersus expirauit et celi gaudia intrauit.

De octavo precepto.

D

On falsum testimonium dices. **U**bi secundum Augustinum philosophus omne nocentium quo quis per falsitatem oris ledit proximum. Et contra hoc preceptum faciunt octo genera hominum. **P**rimi sunt falsi testes et mendaces homines qui prauis hominibus proximi nocere uolentibus prestant auxilium per suum falsum testimonium. Pro quo sciendum quod falsus testis in falso testimonio multa mala committit. Primo animam prauam occidit cum suo mendacio et falso testimonio. Sap. i. Os quod mentitur occidit animam. Secundo christum negat. quia corruptio veritatis est negatio dei. Unde qui veritatem negat christum negat. imo est ualde horrendum nomen dei assumere in testimonium falsitatis. Tertio proximum ledit et damnificat: aut in rebus: aut in fama. aut in persona. id est in corpore cum suo falso testimonio. Ergo quilibet talis bonus homo sic Iesus potest dicere cum christo illud psalmus. Insupererunt in me testes iniqui. Notandum quod sanctus Thomas secunda secunde. q. lxx. dicit quod falsus testis peccat mortaliter et tenet ad restitutionem omnium. xiiij. q. v. Non sane q. vi. Si res aliena. Et tales puniuntur a deo non solum in futuro: sed etiam in presenti quandoque. Exemplum patet infra. viij. **S**equitur de mendacijs. Pro quo nota quod mendacium est falsa significatio uocis cum intentione fallendi. Unde quod uerum maius peccatum sit mentiri uerbo vel facto: Respondeo secundum Thomam in quodlibeto. Cum eadem intentione sit fallendi in utroque uterque peccat equaliter. uerbum enim et factum assumuntur ut instrumentum fallendi. unde

non refert quantum ad peccatum uerbum aliquis uerbo scripto vel nutu vel quocumque facto mentitur: sicut nec refert quantum ad homicidium uerbum aliquis gladio uel securi interficiat. Item queritur: in quo differt mendacium a falso. Respondeo: falsum dicitur quicumque credit uerum dicere: et tamen hoc idem quod estimat uerum esse non est uerum. Sed mentiri est quando aliquis loquitur aliquid quod ueraciter scit non esse uerum. et sic contra mentem propriam loquitur. Nam et mentiri dicitur quasi contra mentem ire. Ergo difficius vel nunquam potest aliquis scire aliquem mentiri. nisi solus deus. quia quando falsum loquitur quod credit esse uerum non mentitur sed falsum loquitur. **S**ed sciedum quod quatuor sunt que possunt ualere ad detestacionem huius peccati. scilicet mendacium. Primo. quia istud peccatum est diabolicum. quia primum mendacium commisit diabolus. ut habet secundum. iij. cum dixit proximi parentibus nostris Nequaquam morie mini. Unde Iohannis. viij. legitur de diabolo. Cum loquitur mendacium ex proprijs loquitur. quia mendax est et pater eius. ergo mendax habet linguam diabolicam. **S**ecundum est hoc. quod illud peccatum inquinat membrum in quo magis indecens est immundicia. scilicet os hominis. Reddit enim illud abhominabile deo. unde Prover. xij. Ab hominatio est deo labia mendacia. Si aliquid os suum aptum haberet muscis et alijs rebus immundis quicumque uellent ibi intrare: et promitteret eas ibi nidificare: os eius abhominabile esset hominibus: sic os mendax abhominabile est deo: cum immundicia mendacium plus displicet deo quam immundicia muscarum. **T**ertium. quod illud peccatum hominem facit similem false monete. ergo quantum preualet florenus bonus florenus falso: tanto preualet homo uerax homini falso et mendaci. unus autem bonus florenus ualet plus quam mille falsi. et bonus homo uerax preualet mille mendacibus. Et sicut falsa moneta non ualet nec ad emendum nec ad uendendum. sic homo mendax ad

precepto

nihilū valet nisi ad gehennā. **Q**uartū est q̄ mendaciū est q̄daz venenū q̄d tante efficacie est q̄ in ip̄o hoīe existens aiām interficit: iuxta illud Sap. i. **O**s quod mentitur occidit animam. Ergo mendaces habent linguam venenatā. **E**t mix quoddam est q̄ nō illi miseri hoīes non timent illud venenum q̄d ī ore sentiunt. **Q**uintū est q̄ hoc p̄ccm multum displicet deo et hominibz. **Q**uia sicut deus multū diligit veritatem: s̄m illud ps̄. **E**cce em̄ veritatem dilexisti.

Sic e converso odit mendaciū. ps̄. perdes oēs qui loquunt mendaciū. **U**nd Aug. **V**erito p̄dit̄ mentiē q̄z declinat ab eo q̄d est: in id quod non est. **I**n super etiam mendaciū abominabile est corāz hominibz. **E**t f̄itas ec̄o converso al/ de comendabilis est corāz hominibz. **Q**uid em̄ est laudabilius et honorabilius q̄ h̄c tale verbū. **I**lleverax in f̄bis et iustus in factis. **E**t q̄d vituperabilis q̄ ille qui est mendax in verbis: et fallax in factis. et cum duo p̄mittit vix vnū soluit.

Unde notandū q̄ qui se vult a peccato mendacii cauere: oportet q̄ remoueat a se occasiones mendacii: q̄ sunt due. **P**rima est cupiditas: q̄z ex cupiditate et auaricia plura mendacia p̄cedunt vt p̄z in modernis mercatoribz et alijs pluribz peccatoribus. **S**c̄da est timor mundan⁹ hoc em̄ timore petr⁹ christum ter negauit dicens. **N**on noui hominem. **D**e **E**t sciendum q̄ mendaciū est triplex. sc̄z p̄nitiosum: officiosū et iocosum. **I**n p̄mo offendunt illi qui mentiunt̄ contra fidei veritatē: vt q̄ christum dicerent esse natū non ex marie et gineez hmōi. **I**tem sc̄do offendunt illi qui per mendaciū ledunt p̄ximi famā et honorem: sicut est mendaciū false detractiōnis. **I**tem t̄tio offendūt illi q̄ p̄ mendaciū p̄ximū dānificant in bonis exterioribz. sicut illi qui falsum aliq̄d deferunt iudici vel tyranno. **E**t q̄ falsum testimonii p̄tra aliq̄e in causa pecuniaria de/

ponunt: ex q̄bz p̄ximus dānificat̄. **A**rtica q̄d querit̄: quid de teste falso? **R**espō deo s̄m **T**ho. sc̄da sc̄de. q. lxx. **T**estis falsus peccat mortaliter inquantū p̄xius est: et inquantū facit p̄tra iusticiam et contra id de quo est speciale p̄ceptum in decalogo. **E**t talis indubitan̄ tenet̄ ad restitutōem oīm que p̄xim⁹ ei⁹ amittit p̄ eius testimonii. i. 4. q. 5. **N**ō sane. et q. 6. **S**i res aliena. **Q**uerit̄ vtrū liceat testi aliq̄d recipere. **R**espō deo p̄ ferendo testimonio nihil debet accipere: nisi tantū expensas ab illo qui eū p̄ducit. 4. q. 3. **V**enturis. **E**t si accepit: turpis accepit. et restituet ei a quo recepit: nisi ille dederit ad corrupendū testem. tūc em̄ debet dare ei in cuius iniuriā accepit. **S**e cundo circa mendaciū officiosum p̄mo offendunt illi qui ex quadā pietate mentiuntur p̄ conseruandā vitā p̄ximi: vt si quis videat hoīem queri ad mortem dicat se non vidisse eum. **S**c̄do circa h̄ offendunt illi q̄ mentiunt̄ p̄ conseruandā hoīs continentia vt si virgo volētī eā deflorare mentiat̄ et dicat se esse cōiugatam. **T**ertio circa hoc offendunt q̄ mētiuntur consuando hoīs exteriorē sub stantiā vt si q̄s videt̄ p̄donē velle quē spoliare dicat sibi parcas sibi: q̄z nō portat pecuniā. **E**t **C**irca q̄d queritur. vtrū sit licitū mentiri p̄pter liberationē hoīs a quocunqz periculo. **R**ūdeo s̄m **T**ho. sc̄da sc̄de. q. cx. **N**on. sed h̄ vitatē occultare p̄videnter sub aliqua dissimulatione. **U**t etiam augustinus dicit. **Q**z s̄m doctores. **O**m̄e quidem mendaciū est p̄ccm ad minus veniale sicut iocosū. **S**ed p̄nitiosum semp est mortale: quia est contra charitatem dei et p̄ximi. **T**ertio circa mendaciū iocosum offendūt illi p̄mo qui mentiuntur p̄ releuando meroē et tedio. sicut illi qui aliqua ludicra fingunt vt hoīem melācolicum exhilarēt. **S**c̄do circa idē offendunt illi qui mētiuntur p̄ aliquoz solacio. **S**icut illi q̄ ex cupiditate alijs cōplacendū fingūt a/

De octauo

liqua iocosa mēdaciavt eos ad risum p/ uocēt. **T**ertio circa idē offendūt illi qui mētunt ex adulatōe iocosa: sicut q̄ fal/ se cōmēdant hoīem: vt ex eo maḡ pla/ ceant. **S**cōi qui in hoc p̄cepto offen/ dūt sūt derisores qui offendūt p̄ximum deridēdo z subsannando. **E**t q̄libet tal' aduertere debet illō. **S**ubsannās sub/ sannabit: z deridēs deridebit. **C**irca q̄d querit: vtz derisio sit p̄cēm mortale **R**ūdeo fm **I**ho. scōa scōe. q. 75: **D**i/ cendū q̄ qñ quis malū alicui p̄pone vel defectū in risum vel luduz ponit: derisio d̄r. **E**t siquidē hoc fiat inquantū malū ē parū fm se: sic derisio est ventiale p̄cēm **S**ed qñ accipit quasi parū rōne p̄sone sic aliquē deridere est euz oīno parū p̄/ derez r̄z vilē estimare vt de ei' malo nō sit curandū: s̄ sit q̄si p̄ ludo habēd'. **E**t sic derisio est mortale p̄cēm. z tanto gra/ uī' q̄nto maior reuerētia debet p̄sone q̄ iridēf. **U**nde grauissimū p̄cēm est iri/ dere deū: z ea que deī sunt. **S**icut bea/ tam virgīnē z scōs. **S**cōo est graui' de/ risio parentū. qz in maiori reuerētia sunt habēdi. **T**ertio derisio iustoz p̄ quam et hoīes de bñ agendo impediuntur. **F** **T**ertij sūt discordiā inf hoīes seminantes. q̄d p̄cēm dñs inf oīa alia maxime derestaf. sicut p̄ oppositū in cor/ dis charitate z cordiū vnitare maxie de/ lectaf. **U**nde illi ch̄i reuerētiam pl' p/ turbant: q̄ ille q̄ lat' ei' lancea aperuit. vel qui ip̄m cruci clauis affixit. **C**ui' rō est fm **H**enri. de fir. quia tales ei' sani/ guinem euacuant. per quē oīa pacifica uir: siue in celis siue in terris sint. **I**tem illud peccatū opus est diabolicum z cō/ trariū operi xp̄i. **U**nde de diabolo scri/ ptum ē. **J**ohis. x. q̄ dispergit oues. **X**p̄s vero de se d̄r. **M**atth. xij. **Q**ui nō ḡgre/ gat mecum: dispergit. **A**d ch̄m z ad f/ uos ei' p̄tinet in pace uiuere z pacificare. **U**n̄ **M**atth. f. **B**ti pacifici qm filij dī vocabunt. **U**n̄ **B**reḡ. in pastoralī **S**i de iocant filij q̄ pacē faciūt p̄culdubio

sathane sunt filij qui eam cōfundūt. **S** **Q**uarti s̄z qui fraudulent' p̄xi/ mo loquunt qui hñt mel in ore: z fel in corde. z sic p̄ximos decipiunt. z tradu/ cūt. **I**plur. **U**n̄ bonū faris. z corde ma/ lū meditar'. **O**scula que iudas domio dedit. hec mihi tu das. **E**t sciēdū q̄ qñ aliquis fraudulent' bonū loquit d̄ alio: z vult q̄ audies eū loquat oppositum et malum de eodem: tunc talis dupl'r pec/ cat. **P**rimo in seipm quia fraudulent' lo/ quitur. **S**ecundo in p̄ximum cui ni/ titur dare occasionē obloq̄ndi. **U**n̄ **Q**uinti s̄z qui p̄ximū cum vitijs z im/ properijs p̄turbant. **E**t isti fm **H**enri. de fir. spiritualit' in faciē ch̄i spuūt. z d̄ sp̄itus verboz suoꝝ amabile ei' faciē in/ ficiunt. **U**n̄ autoritas. **F**aciē xp̄i videt' alapis contūdere qui p̄ximū in p̄sentia n̄itit' p̄fundere. **Q**ueritur vtz contume/ lia siue conuiciū sit peccatum mortale **R**espondeo q̄ p̄p̄ter p̄ se loquēdo: n̄c est peccatum mortale. **E**t non min' q̄s furtum vel rapina: maxime quando lo/ quitur animo de honestan di p̄ximum **E**t ratio huius est. **Q**uia homo nō mi/ nus amat honorem suum qui ei per ta/ le conuiciū aufertur: q̄ rem possessam que per furtum vel rapinam ei aufertur **E**rgo quicunq; obijcit proximo suo de/ fectus suos iniuriōse sine culpa. vt dicē/ do: tu es fur: vel ysurarius. vel mendax vel tu ibi hoc fecisti. vel ibi sic vixisti: et taliter egisti **U**el etiam defectus pene i/ nate: vt dicēdo. tu es cecus z gybbosus vel scabiosus. z sic de alijs. cum confun/ dendo mortaliter peccat. z reus erit et/ ne pene. **U**nde **M**atth. f. dicit ch̄i' **Q**ui dixerit fratri suo fatue **C**euz supple confundendo) reus erit gehenne ignis **Q**uid tunc rei sunt qui parētibz su/ is cōtumeliā inferūt. vt dicēdo. tu antiq̄ stulte. vl' alio q̄cūq; mō eis maledicēdo: tales filij incurūt etnā maledicēōz **U**n̄ **E**xo. xxi **Q**ui maledixerit p̄ri vl' m̄i mor/ te moriat' se z etnā. **I** **Q**uerit vtz

etia
deo f
que
dicit
rigit
sam
caut
mau
reco
ne r
locu
et d
am
stos
scato
Lamen
na nece
bende.
K
Vas
deo fm
ris: sicut
habere a
tam leg
meo p̄
p̄io q̄d
inter. vt
ur: r̄ de
famā
mā suā
gligat
D̄m
multe.
romm
lis nob
gultus
et confē
rōna p̄
p̄ximū
r̄tū q̄
conclam
lira cōm
reus erit
m̄i v̄it
debet
d̄p̄m

precepto

causa correctōis liceat iudicū dicere **R**ū deo s3 tho. se. se. q. 72 **S**icut licitū ē ali quē pberare vlt in rebz dānificare causa discipline. sic p̄t et aliq̄s alteri quem cor rigere debet aliquod verbum conuicio sum dicere. **E**t hoc modo dominus vo cauit discipulos suos (qui iuerunt in e/ maus: q̄bus apparuit in via post resur/ rectionem suaz) stultos dicens. **O** stul tiz tardi ad credendum in omnibus q̄ locuti sunt prophete. **N**onne sic oportu āt christum pati. et sic intrare gloriā su/ am: vt patet. **L**u. vi. **S**imiliter et apo/ stolus paulus Salathas nominauit i/ sensatos dicens. **O** insensati galathe. **T**amen sicut dicit augustinus. **E**x mag na necessitate obiurgationes sunt adhi bende. ergo non leuiter sunt proferende
R **E**t **Q**uerit vtz homo p̄tume/ lias sibi illatas debeat sustinere **D**espō deo s̄m tho. vbi. s̄. **S**icut in alijs iniu/ rijs: sic in verbis contumeliosis tenemur habere animum preparatum ad tolerā tiam si expediens fuerit. **Q**uandoqz ta mē oportet p̄tume liā repellam? p̄t tria **P**riō q̄dē p̄t bonū eius q̄ cōtumeliā infert. vt videlicz eius audacia reprimā tur: et idcirco talia n̄ attēptet **S**ecō p̄t famā nostrā. qz q̄libet tenet defendē fa/ mā suā. **Q**z s3 Aug. **Q**ui famā suā ne gligit crudelis est. **E**t qz s̄m salomonez **M**elius est nomen bonum: q̄ diuitie multe. **T**ertio propter bonum mul torum quorum profectus per contume lias nobis illatas impeditur. **U**nd au gustinus. **D**uo sunt tibi necessaria scilicet conscientia et fama **C**onscientia p̄t te et fama p̄t p̄ximū. **S**exti sūt hi qui p̄ximū suū vbi rixosis ad irā puocant et tal qui puocat scient p̄ximū ad ira/ cundiam omnium peccatorz que ille in ta li ira cōmittit siue in verbis siue in factis reus erit. **Q**uia iracundia est mater om nium vitiōz. **D**erito sibi quilibet cauere debet ne alium puocaret **C**ōtra hoc fa ciunt isti qui auolos homines puo /

cant: vel alios homines passionatos qui cito puocant ad irā: et in hoc volūt recre ari. qd̄ tñ p̄git in piculū aiāz ip̄az. **E**t grauit̄ in futuro p̄ talibz solatijs puniet̄ **Q**uia omnes maledictiōes et blasphemias et cōminationes quas iste sic pro/ uocatus p̄fert ipsi lugebunt. **Q**uia est regula cōmunis. q̄ qui occasionez dam ni dat: damnum dedisse videtur. **E**t chris tus dicit in euangelio. **O**mnis qui ira scitur fratri suo: reus erit iudicio. **Q**uid tunc ille reus erit qui non solum irasci/ tur: sed etiam qui p̄ximū suū ad iram puocat. **U**nde sollicitus est cauere de/ bet ne maritum suum ad irāz puocet. alias omnium peccatorz que ipse in talē ira cōmittit: ipsa particeps erit. **E**t sic si militer intelligēdum est de marito q̄ nō debet puocare vxorez nec filios nec filiā ad iracundiam: et sic de alijs. **S**epti mi sunt qui p̄ximis suis detrahunt. et talis detractione sex modis cōmittitur **E**t audire detractionem quādo est peccatū mortale et qñ nō: hoc q̄re ante. v. **O. R**
S **O**ctauī sunt qui in verbis p̄ caibus et lasciuīs p̄ximū scandalizāt et mentis integritatem corrumpūt. **U**nd de. i. **C**orinth. i. s̄. **C**orrumpunt bonos mores colloquia praua. **I**tem **E**ph. s̄ **F**ornicatio autem et omnis immūditia aut auaritia nec nominetur in vobis si cut decet sanctos. **C**ōtra hoc plures faciunt qui verba scurrilia et luxuriosa proferunt per que p̄ximos ad malas cō/ cupiscentias puocant: et in hoc deunt grauit̄ offendunt. **E**t tunc cum tales corriguntur: tunc dicūt q̄ nō denotant corde sicut proferunt ore: quod tamē est falsum. **U**nde christus dicit i euāgelio **E**x abundantia cordis os loquitur **E**t go qui talia verba proferūt siue sint vi ri siue mulieres in his ostendunt se ha bere impudiciāz cordis. **U**nd **A**bry/ losto. super **J**oannem: **Q**uale cor habz vnusquisqz talia verba loquitur et op̄ca facit. **H**oc etiāz patet in bonis et honestis

De Nono p̄cep.

istis et pudicis personis: quod nunquam vel raro talia proferunt: sed sibi christum septimo nominant eo quod versat in cordibus ipsorum. Hic patet in beato Ignatio martyre: qui in tormentis positus septimo christum nominavit. Et requisitus quare hoc nomen toties nominaret: dixit. Quia hoc nomen septem habeo in corde meo: et reticere non possus. et tortores post mortem eius cor extraxerunt de corpore: et illud in partes sciderunt. et in qualibet parte fuit scriptum hoc nomen iesus aureis litteris. Ergo quilibet christi christianus se cauere debet a peccatis malis et scurrilibus et luxuriosis. Unde Isidorus de summo bono. Vali sermones in ore christi/ani esse non debent. Hoc etiam ostendit apostolus dicens. Dis sermo malus ex ore vestro non procedat. Et merito: quod secundum dictum christi in euangelio. De omni verbo otioso reddidituri sumus rationem. Multo fortius de peccatis scurrilibus et nocivis. Ergo merito quilibet nostrum debet a deo petere curam. dicens. Domine domine custodiam os meum: ut non delinquam in lingua mea. Et nota per conclusionem octavi precepti scilicet de falso testimonio quomodo falsi testes puniuntur: quomodo in presenti: quomodo in futuro. Et hoc pono rationale exemplum. **A** Legit quod quidam bonus homo iustus propter rigorem iusticie a quibusdam malis hominibus odiebatur: unde inposuerunt sibi falsa crimina que et iuramento confirmant eo quod non facile credebatur eis homines propter excellentiam vite illius boni hominis. Et primus ait: nisi ita sit: Certe proferam iugiter perire. Secundus dixit morbo regio ledar in toto corpore nisi ita sit. Tertius oculos perdam nisi ita res se habeat. Quod totum sic evenit illis propter peccatum perurij et falsi testimonij. Nam primus testis falsus mox a plaga ignis exustus est. Secundus a pedibus usque ad caput consumitur: quia putridus factus est. Tertius talia audies et videns: et de seipso timens factum revelavit: et postmodum cecus effectus est. Unde hoc dicit Salomon Prover. xix. Falsus testis non erit impunitus.

Non concupisces rem proximi tui. Superius in septimo precepto prohibuit furtum: hic autem prohibet concupiscentiam cordis dei. **N**on concupisces rem proximi tui. Et sciendum quod contra hoc preceptum faciunt decem genera hominum. **P**rimi sunt qui concupiscunt bona aliorum: et sciunt quod non possunt obtinere rem concupitam non persequuntur concupiscentiam. Si autem scirent se posse consequi concupitam: forsitan fortissime conarentur ad persequendam concupiscentiam in effectum. et isti taliter concupiscendo mortaliter peccant. **S**ecundi sunt qui aliena concupiscunt et cum omni conatu exteriori laborant per talia reillicite obtinenda: que quantumvis non obtineant: peccant tamen mortaliter: quod apparet in fure et latrone per furto et rapina laborare: que licet in effectu non furent nec rapiant mortaliter tamen peccant et graviter quod primi. Si autem pravus conatus asssequitur appetita: adhuc gravius peccat ut patet in furibus et latronibus rebus concupitam illicite obtinentibus. Et istis nunquam remittitur peccatum nisi prius restituat ablatum ut Augustinus dicit. Dummodo tamen habeant facultatem restituendi. **T**ertij qui concupiscunt bona aliorum iniuste: et habent spem ut ea sibi possint acquirere: sed non audent attemptare propter timorem corporis et honoris. Sed si scirent se posse evadere: persequerentur toto conatu: et sic non propter deum dimittunt: sed propter timorem et confusionem humanam. **Q**uarti sunt qui concupiscunt iustas res: sed ad malum finem: id est ad peccandum: ut puta ad vanam gloriam exercendam vel ad luxuriam: vel ad crapulam. Sicut ille divites de quo scribitur. Luce. vi. que epulabatur quotidie splendide. Ergo quamquam videret aliquem ludere pecuniis lucrari: vel usurarium usuras exercere vel videret superbia vestium: et sic de alijs. Et sic ad talem finem desideraret et habere